

יחס הכפתור-ופרח למסורת זיהוי הצכרה כאבן השתייה (תשובה לתגובת עמיחי אליאש)

כידוע על דעת הכפתור-ופרח כבר נכתב לא מעט, ואין מטרתי למחזר ויכוחים אלא להציע הבנה חדשה. אני שמח שהרב עמיחי אליאש מודה ברעיון העיקרי שבמאמרי, תיקון הגרסה בעניין מקום השער, ובזה באתי על שכרי. אעפ"כ פטור בלא כלום אי אפשר.

א.

לרב עמיחי ברור מדוע הכפתור-ופרח לא הזכיר את הצכרה; ואני מציע להיות זהיר יותר במסקנות משתיקתו, ו"למד לשונך לומר איני יודע". לדעתי השערתו אינה סבירה כל כך, משני טעמים:

1. מפני שיותר סביר היה, לפי דרכו, להזכיר את המסורת של זיהוי הצכרה כמקום המקדש בלשון מסויגת, כ"אומרים העולם" וכו' או לומר במפורש שמסורת זו מפוקפקת. הרי לית מאן דפליג שבימיו הייתה זו לפחות דעה רווחת, כפי שכתב תלמיד הרמב"ן כמה עשרות שנים לפניו והרע"ב כמאה שנים אחריו. וכי סבר הכפתור-ופרח לבטל דעה זו בשתיקה גרידא?

2. ידועים דברי הכפתור-ופרח באותו פרק בשם רבו ר' ברוך (עמ' ק-קא): "גם כי אמר אלי בירושלם כשהבאתי אליו זה הספר לעבור עליו ולהגיהו, שרבינו יחיאל דפריש ז"ל אמר לבא לירושלם, והוא בשנת שבע עשרה לאלף הששי, ושיקריב קרבנות בזמן הזה. ואני מטרדתי להשלים עמו המלאכה לא שאלתי מה נעשה מטומאתנו, ואנא הכהן המיוחס". הכפתור-ופרח לא שאלו על זיהוי מקום המזבח, ומשמע שלא ראה קושי מיוחד בזיהויו (נקודה זו שמעתי מאמו"ר שליט"א). חשובות גם המילים "כשהבאתי אליו זה הספר לעבור עליו ולהגיהו", כלומר, לאחר שכבר הייתה טיוטה שלמה של הספר. ממילא קשה לומר שתחילה קיבל את הזיהוי המקובל ולבסוף פקפק בו.

סוף דבר, איני יודע הסבר טוב להשמטת הצכרה. ההסבר שכתבתי אינו פחות טוב בעיניי מזה של הרב עמיחי, וכל מה שנאמר על שתיקת הכפתור-ופרח בעניין זה לא יצא מכלל השערה זהירה.

ב.

גם אם נקבל שהכו"פ אמנם הסכים שמסורת זו אפשרית אבל לא היה בטוח בה עד כדי לסמוך עליה למעשה, זה משנה מאוד את כל החשבון ההלכתי, משני טעמים לפחות:

1. אם הכפתור-ופרח אינו חלוק על הרדב"ז בעצם המסורת, אלא רק במידת הוודאות שלה, הרי פקפקו של הכפתור-ופרח ניתן לפירושים שונים: האם פקפק בגלל שהיו בידו נתונים שלא היו בפני הרדב"ז, כגון הבעייתיות במיקום שער שושן כהצעת הרב עמיחי (הצעה תמוהה בעיניי, מאחר שהכפתור-ופרח לא רומז כלל לקושי זה); או שמא שמע גם מסורת הפוכה; או שמא שמע וידע בדיוק את אשר שמע וידע הרדב"ז, ואעפ"כ פקפק, כי לדעתו מסורת עממית רחבה העוברת מדור לדור איננה מספקת להכרעת ההלכה, עד שתהיה מפי שלשלת עדים כשרים ומזוהים בשמותם עד זמן הבית השני?

אם הכפתור-ופרח פקפק בגלל שהייתה מוכרת לו גם מסורת הפוכה, הרי זה מפחית מתוקף המסירה שהרדב"ז סמך עליה, וברור שבמחלוקת כזו יד הכפתור-ופרח הקדמון על העליונה, "אם רבי לא שנה, רבי חייא מניין לו?". אולם אם הטעם האחרון הוא הנכון, אזי אין כאן ערעור היסטורי-מציאותי על המסורת אלא ערעור הלכתי. זהו דיון הלכתי 'טהור', מה תוקפה של מסורת מסוג זה, ובדיון כזה לעמדת הכפתור-ופרח ושתיקתו יש משקל כמו לשאר פסקיו, לא פחות ולא יותר, וכפי שהיינו מתייחסים למחלוקת בין הכפתור-ופרח לרדב"ז בכל נושא הלכתי. ואינני בטוח שבמשקל הפסיקה קדמותו של הכפתור-ופרח מעניקה לו את הבכורה ביחס לרדב"ז, שהיה מגדולי המשיבים בדורו, מה עוד שאין ספק ופקפוק מוציא מידי ודאי. גם לא הכפתור-ופרח והרדב"ז לבדם עומדים בדיון זה, אלא כל פוסק שדן בשאלה מעין זו בקשת רחבה של נושאים צריך להיחשב כדעה בדיון (אלא אם נאמר שלענייני הר הבית יש גדרים מיוחדים באיכות המסורת הנדרשת, וזהו דבר שכמובן טעון הוכחה).

2. כידוע, פשוט דברי הרמב"ם במכתביו שהוא עלה להר הבית, דהיינו על סמך ודאות כלשהי שהייתה לו לגבי מקום המקדש. אילו בידי הכפתור-ופרח הייתה מסורת אלטרנטיבית על מקום המקדש, לכאורה איננו יודעים לאן נכנס הרמב"ם. אולם כעת, משהתברר לנו שלכפתור-ופרח לא הייתה מסורת אלטרנטיבית, וממילא מתברר שמעולם לא נאמרה מסורת אלטרנטיבית לזו שקיבל הרדב"ז, הרי ברי שהרמב"ם עלה על פי מה שידוע שחשבו אנשי ירושלים בכל הדורות.

הקדושה

והמקדש

